Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO NILS WAHL
IŠVADA,
pateikta 2019 m. sausio 24 d.[1]

Byla C-660/17 P

RF
prieš

Europos Komisiją

„Apeliacinis skundas – Termino pareikšti ieškinį Bendrajame Teisme nesilaikymas – Atsiliepimas į ieškinį – Neįprastas pašto siuntos vėlavimas – Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnis – Aplinkybės, kurių nebuvo galima numatyti, arba *force majeure* – Vertinimo kriterijai“

1. Siekiant užtikrinti šalių lygiateisiškumą teismuose, procesiniai terminai laikomi iš esmės privalomais. Tačiau, kaip ir daugumoje nacionalinių jurisdikcijų, tokių terminų nesilaikymas ne visada lemia proceso ES teismuose pabaigą. Visų pirma, pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnio antrą pastraipą, „vienai iš šalių praleidus nustatytą terminą, jos teisių tai neapriboja, jei tik ji įrodo, kad taip atsitiko dėl aplinkybių, kurių nebuvo galima numatyti, ar dėl *force majeure*“.

2. Skundžiamoje nutartyje[2] RF ieškinys dėl panaikinimo pripažintas akivaizdžiai nepriimtinu, nes pareikštas praleidus terminą. Bendrasis Teismas nusprendė, kad RF neįrodė, jog atsirado aplinkybių, kurių nebuvo galima numatyti, arba *force majeure*, kuriomis galima pateisinti atitinkamo termino pateikti pasirašytą ieškinio originalą Bendrojo Teismo kanceliarijai nesilaikymą. Jis nusprendė, kad didelis vėlavimas, kurį lėmė aptariamo pašto paslaugų teikėjo vidaus techninės problemos, nėra nei aplinkybė, kurios nebuvo galima numatyti, nei *force majeure*.

3. Šis RF apeliacinis skundas suteikia Teisingumo Teismui galimybę pateikti gaires, kaip aiškinti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnį. Taigi Teisingumo Teismas turės puikią progą paaiškinti savo jurisprudenciją dėl aplinkybių, kurių nebuvo galima numatyti, sąvokos reikšmės; ši sąvoka glaudžiai susijusi su *force majeure* sąvoka.

I. Teisinis pagrindas

A. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statutas

4. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnyje, išdėstytame jo III antraštinėje dalyje, nustatyta:

„Terminų pratęsimas dėl nuotolių nustatomas procedūros reglamentu.

1 Originalo kalba: anglų.

2 2017 m. rugsėjo 13 d. Nutartis *RF / Komisija*, T-880/16, nepaskelbta Rink., EU:T:2017:647.

Vienai iš šalių praleidus nustatytą terminą, jos teisių tai neapriboja, jei tik ji įrodo, kad taip atsitiko dėl aplinkybių, kurių nebuvo galima numatyti, ar dėl *force majeure*.“

5. Statuto 53 straipsnyje nustatyta:

„Bendrojo Teismo procesą reglamentuoja III antraštinė dalis.

Papildomos ir išsamesnės nuostatos, kurių gali prireikti, nustatomos procedūros reglamente. <…>“

B. Bendrojo Teismo procedūros reglamentas

6. Bendrojo Teismo procedūros reglamento[3] III antraštinėje dalyje kalbama apie tiesioginius ieškinius. Šios antraštinės dalies 1 skyriaus 4 skirsnyje nustatytos taisyklės dėl terminų.

7. 58 straipsnyje išdėstyta:

„1. Procesiniai terminai, kurie numatyti Sutartyse, Statute ir šiame reglamente, skaičiuojami taip:

<…>

b) terminas, nustatytas savaitėmis, mėnesiais arba metais, pasibaigia su paskutinės jo savaitės, mėnesio arba metų diena, kuri atitinka tą savaitės, mėnesio arba metų dieną, kai atsitiko įvykis arba buvo atliktas veiksmas, nuo kurio terminas yra skaičiuojamas. Jeigu mėnesiais arba metais nustatytas terminas baigiasi mėnesį, kurį atitinkamos dienos nėra, terminas pasibaigia kartu su paskutine to mėnesio diena;

<…>“

8. To paties skirsnio 60 straipsnyje kalbama apie tokių terminų pratęsimą atsižvelgiant į nuotolį. Jame nustatyta, kad „Procesiniai terminai pratęsiami fiksuotu dešimties dienų terminu dėl nuotolių.“

9. III antraštinės dalies 2 skyriuje kalbama apie procesinius dokumentus. 72 straipsnyje nustatyta:

„1. Kiekvienas procesinis dokumentas Teismo kanceliarijai pateikiamas arba popierine versija, prireikus po to, kai šio dokumento originalo kopija perduodama telefaksu laikantis 73 straipsnio 3 dalies, arba Bendrojo Teismo pagal 74 straipsnį priimtame sprendime nustatytu būdu.

2. Kiekviename procesiniame dokumente nurodoma jų data. Skaičiuojant procesinius terminus atsižvelgiama tik į dokumento originalo gavimo Teismo kanceliarijoje datą ir laiką Liuksemburgo Didžiojoje Hercogystėje.

<…>“

10. Šių taisyklių 73 straipsnyje nustatyta:

„<…>

2. Kartu su originalu ir visais jame nurodytais priedais pateikiamos trys jų kopijos Bendrajam Teismui ir tiek kopijų, kiek byloje yra šalių. Kopijų tikrumą patvirtina jas pateikianti šalis.

3 OL L 105, 2015, p. 1.

3. Nukrypstant nuo 72 straipsnio 2 dalies antro sakinio, vertinant, ar laikytasi procesinių terminų, atsižvelgiama į datą ir laiką, kai visa pasirašyto procesinio dokumento originalo kopija <…> gaunama Teismo kanceliarijoje telefaksu, jeigu ne vėliau kaip per dešimt dienų Teismo kanceliarijai pateikiamas pasirašytas procesinio dokumento originalas <…>. 60 straipsnis netaikomas šiam dešimties dienų terminui.“

C. Kitos svarbios nuostatos

11. Bendrojo Teismo procedūros reglamento praktinėse vykdymo nuostatose (toliau – Bendrojo Teismo praktinės vykdymo nuostatos)[4], kalbant apie procesinių dokumentų teikimą, *inter alia*, nurodyta:

„79. Vertinant, ar laikytasi termino, į procesinio dokumento pateikimo telefaksu datą atsižvelgiama tik tuomet, jeigu ne vėliau kaip per dešimt dienų Teismo kanceliarijai pateikiamas telefaksu perduotas šaliai atstovaujančio asmens ranka pasirašyto procesinio dokumento originalas, kaip numatyta Procedūros reglamento 73 straipsnio 3 dalyje.

80. Šaliai atstovaujančio asmens ranka pasirašytas originalas turi būti išsiųstas nedelsiant, tuojau pat po išsiuntimo telefaksu, be jokių, net nesvarbių, dokumento pataisymų ar pakeitimų.

81. Jeigu šaliai atstovaujančio asmens ranka pasirašytas originalas ir anksčiau Teismo kanceliarijoje telefaksu gauta kopija skiriasi, bus atsižvelgiama tik į pasirašyto dokumento originalo pateikimo datą.“

12. Praktiniuose nurodymuose šalims dėl Teisingumo Teisme nagrinėjamų bylų (toliau – Teisingumo Teismo praktiniai nurodymai)[5] dėl procesinių dokumentų pateikimo ir siuntimo, *inter alia*, nustatyta:

„42. <…> procesinį dokumentą Teisingumo Teismui <…> galima siųsti paštu. <…> pagal Procedūros reglamento 57 straipsnio 7 dalį skaičiuojant procesinius terminus bus atsižvelgiama tik į dokumento originalo pateikimo kanceliarijai datą ir laiką. Norint nepraleisti termino, primygtinai rekomenduojama atitinkamus dokumentus siųsti registruotu laišku arba per kurjerį ir tai padaryti likus kelioms dienoms iki dokumento pateikimo termino pabaigos.

43. Pasirašyto procesinio dokumento originalo kopija <…> laikoma pateikta iki atitinkamo termino pabaigos tik tuomet, jeigu kanceliarija gauna <…> originalą <…> per dešimt dienų nuo tokio jo pateikimo telefaksu ar elektroniniu paštu. Taigi šis originalas turi būti išsiųstas nedelsiant, iškart išsiuntus kopiją, be jokių, net nesvarbių, dokumento pataisymų ar pakeitimų. Jeigu pasirašytas originalas ir anksčiau pateikta kopija nors kiek skiriasi, bus atsižvelgiama tik į pasirašyto originalo pateikimo datą.“

II. Proceso aplinkybės ir skundžiama nutartis

13. RF ieškinys, kuriuo prašoma panaikinti 2016 m. rugsėjo 15 d. Komisijos sprendimą C(2016)5925 *final*, kuriuo buvo atmestas skundas byloje COMP AT.40251 – Geležinkelių transportas, krovinių gabenimas (toliau – ginčijamas sprendimas), buvo perduotas Bendrajam Teismui telefaksu 2016 m. lapkričio 18 d. Pasirašytas originalas pasiekė šį teismą 2016 m. gruodžio 5 d. Tai reiškia, praėjus 17 dienų nuo tada, kai ieškinio kopija perduota telefaksu.

4 OL L 152, 2015, p. 1.

5 OL L 31, 2014, p. 1.

14. Dėl taikomo procesinio termino Bendrasis Teismas padarė šias išvadas: 1) apie ginčijamą sprendimą RF buvo pranešta 2016 m. rugsėjo 19 d.; 2) remiantis SESV 263 straipsnio šešta pastraipa, ieškinys dėl panaikinimo turėjo būti pateiktas per du mėnesius nuo pranešimo apie jį dienos; 3) remiantis kartu taikomais Bendrojo Teismo procedūros reglamento 58 straipsnio pirma pastraipa ir 60 straipsniu, terminas ieškiniui pareikšti baigėsi 2016 m. lapkričio 29 d. vidurnaktį; 4) pagal Procedūros reglamento 73 straipsnio 3 dalį, nustatant ieškinio pareiškimo datą neturi reikšmės aplinkybė, kad telefaksu perduota kopija buvo pateikta dar nepasibaigus šiam terminui, jeigu per dešimt dienų nuo kopijos išsiuntimo, kaip nurodyta toje nuostatoje, Bendrojo Teismo kanceliarijai nebuvo pateiktas pasirašytas originalas; ir 5) todėl ieškinys nebuvo pareikštas laiku [6].

15. Iš skundžiamos nutarties taip pat galima matyti, kad pasirašytas originalas buvo išsiųstas paštu tą pačią dieną, kai ieškinys buvo perduotas Bendrajam Teismui telefaksu. Tačiau, kaip teigia RF, laikas (17 dienų), kurio prireikė *Poczta Polska*, pagrindiniam Lenkijos pašto operatoriui, kad pristatytų siuntą su pasirašytu originalu, viršijo įprastą siuntimo trukmę. Kadangi siunta pavėlavo dėl *Poczta Polska* vidaus techninės problemos, RF tvirtina, kad ji veikė taip rūpestingai, kaip iš jos pagrįstai buvo galima tikėtis. Pirmiausia ji nurodė, kad originalas buvo per vėlai pateiktas dėl aplinkybių, kurių nebuvo galima numatyti, arba dėl *force majeure*, kaip apibrėžta Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnyje, todėl neturėtų būti laikoma, kad buvo praleistas terminas pateikti ieškinį [7].

16. Pirmoje nagrinėjimo dalyje, svarstydamas, ar aplinkybių, kuriomis rėmėsi RF, pakako tam, kad būtų galima teigti, jog susiklostė aplinkybės, kurių nebuvo galima numatyti, arba atsirado *force majeure*, Bendrasis Teismas priminė, kad, pirma, terminai pareikšti ieškinį yra privalomi; antra, tik susiklosčius ypatingai situacijai galima remtis aplinkybėmis, kurių nebuvo galima numatyti, arba *force majeure*; ir, trečia, remiantis Bendrojo Teismo jurisprudencija, ieškovė turi rūpestingai stebėti pradėto proceso eigą ir elgtis ypač rūpestingai, kad būtų laikomasi nustatytų terminų [8].

17. Tuomet Bendrasis Teismas nurodė, kad ieškovė negalėjo remtis aplinkybėmis, kurių nebuvo galima numatyti, arba *force majeure* tokiomis aplinkybėmis, kuriomis rūpestingas ir nuovokus asmuo objektyviai galėtų išvengti ieškiniui pareikšti skirto termino pasibaigimo. Be to, Bendrasis Teismas nusprendė, kad tik įvykis, kurio negalima išvengti ir dėl kurio buvo praleistas terminas, gali būti laikomas aplinkybe, kurios nebuvo galima numatyti, arba *force majeure* [9].

18. Be to, kaip teigė Bendrasis Teismas, iš Bendrojo Teismo procedūros reglamento 73 straipsnio 3 dalies negalima daryti išvados, kad pašto pristatymo paslauga, kuri trunka ilgiau negu 10 dienų, nurodytų toje nuostatoje, automatiškai būtų laikoma aplinkybėmis, kurių nebuvo galima numatyti, arba *force majeure* [10]. Šiuo atžvilgiu jis nurodė Teisingumo Teismo nutartį byloje *Faktor B. i W. Gęsina* [11], kurios faktinės aplinkybės akivaizdžiai panašios į šios bylos aplinkybes. Toje byloje Teisingumo Teismas nutartimi patvirtino Bendrojo Teismo vertinimą, kad apeliantė neįrodė, jog susiklostė aplinkybės, kurių nebuvo galima numatyti, arba *force majeure* [12].

19. Antroje nagrinėjimo dalyje Bendrasis Teismas įvertino, ar RF įrodė, jog susiklostė aplinkybės, kurių nebuvo galima numatyti, arba *force majeure*.

6 Skundžiamos nutarties 6–11 punktai.

7 Skundžiamos nutarties 12 ir 14 punktai.

8 Skundžiamos nutarties 15–17 punktai.

9 Skundžiamos nutarties 18 ir 19 punktai.

10 Skundžiamos nutarties 20 punktas.

11 2014 m. rugsėjo 30 d. Teisingumo Teismo nutartis *Faktor B. i W. Gęsina* / *Komisija*, C-138/14 P, nepaskelbta Rink., EU:C:2014:2256.

12 Ten pat, 20–25 punktai.

20. Bendrasis Teismas konkrečiai išnagrinėjo, ar būtent pašto pristatymo paslaugos vėlavimas lėmė, kad RF pareiškė ieškinį per vėlai, ir ar susiklostė aplinkybės, kurių RF negalėjo išvengti. Atsižvelgdamas, pirma, į RF pateiktus paaiškinimus ir, antra, į jos pareigą atidžiai stebėti siuntos pristatymo eigą, Bendrasis Teismas nurodė, kad RF neįrodė, jog susiklostė aplinkybės, kurių nebuvo galima numatyti, arba *force majeure*. Jis pirmiausia pažymėjo, kad RF nepateikė jokių paaiškinimų, kokių priemonių ji ėmėsi po to, kai siunta su originalu buvo patikėta pašto paslaugų teikėjui išsiųsti [13].

21. Todėl Bendrasis Teismas pripažino ieškinį dėl panaikinimo akivaizdžiai nepriimtinu.

III. Procesas Teisingumo Teisme ir pateikti reikalavimai

22. Apeliaciniu skundu RF Teisingumo Teismo prašo:

– panaikinti skundžiamą nutartį ir grąžinti bylą Bendrajam Teismui, kad jis išnagrinėtų ieškinį ir priimtų sprendimą dėl esmės, kurį būtų galima apskųsti,

– šio prašymo nepatenkinus: jeigu Teisingumo Teismas pripažintų, kad įvykdytos sąlygos galutiniam sprendimui šioje byloje priimti, panaikinti skundžiamą nutartį ir visiškai patenkinti visus pirmojoje instancijoje pareikštus reikalavimus,

– priteisti iš Europos Komisijos bylinėjimosi išlaidas.

23. Komisija Teisingumo Teismo prašo atmesti apeliacinį skundą ir priteisti iš RF bylinėjimosi išlaidas.

24. Remdamasis Teisingumo Teismo procedūros reglamento 76 straipsnio 2 dalimi Teisingumo Teismas nusprendė nerengti teismo posėdžio.

IV. Analizė

25. Apeliacinį skundą RF grindžia keturiais pagrindais. Pateikiant pirmąjį pagrindą teigiama, kad Bendrasis Teismas klaidingai aiškino Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnį, siejamą su jo 53 straipsniu. Pateikiant antrąjį pagrindą teigiama, kad pažeistas Bendrojo Teismo procedūros reglamento 126 straipsnis [14], nes RF ieškinys buvo pripažintas akivaizdžiai nepriimtinu. Pateikiant trečiąjį pagrindą teigiama, kad Bendrasis Teismas klaidingai pripažino, jog RF neįrodė, kad susiklostė aplinkybės, kurių nebuvo galima numatyti, kaip jos suprantamos pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnį. Galiausiai pateikdama ketvirtąjį pagrindą RF teigia, kad skundžiama nutartis yra negaliojanti, nes ją priimant pažeisti Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) 1 straipsnis, 6 straipsnio 1 dalis ir 14 straipsnis.

26. Komisija teigia, kad RF nurodyti apeliacinio skundo pagrindai turėtų būti atmesti kaip iš dalies nepagrįsti (pirmasis ir antrasis apeliacinio skundo pagrindai) ir iš dalies nepriimtini (trečiasis ir ketvirtasis apeliacinio skundo pagrindai).

13 Skundžiamos nutarties 22–27 punktai.

14 Šiame straipsnyje nustatyta: „Tuo atveju, kai ieškinys akivaizdžiai nepriklauso Bendrojo Teismo jurisdikcijai arba jeigu ieškinys yra akivaizdžiai nepriimtinas arba akivaizdžiai teisiškai nepagrįstas, teisėjo pranešėjo siūlymu Bendrasis Teismas gali bet kada nuspręsti priimti sprendimą motyvuota nutartimi ir netęsti proceso.“

A. Vertinimas

1. Pirmasis ir antrasis apeliacinio skundo pagrindai

27. Pateikdama pirmąjį ir antrąjį apeliacinio skundo pagrindus, kurie yra glaudžiai susiję, RF iš esmės teigia, kad Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, nes nusprendė atmesti jos ieškinį pagal Bendrojo Teismo procedūros reglamento 126 straipsnį kaip akivaizdžiai nepriimtiną (antrasis pagrindas). Ši klaida atsirado klaidingai aiškinant Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnį (pirmasis pagrindas). Konkrečiai ji tvirtina, kad Bendrasis Teismas klaidingai susiejo sąvokas „*force majeure*“ ir „aplinkybės, kurių nebuvo galima numatyti“. Šiuo klausimu RF tvirtina, kad skundžiamoje nutartyje supainiotos Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto autorių aiškiai atskirtos sąvokos „aplinkybės, kurių nebuvo galima numatyti“ ir „*force majeure*“. Be to, RF teigia, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnio aiškinimas, kurį pateikė Bendrasis Teismas, yra diskriminacinis, nes dėl tokio aiškinimo asmenys, gyvenantys toliau nuo Teisingumo Teismo, patenka į nepalankią padėtį.

28. Komisija nesutinka. Ji mano, kad Bendrasis Teismas laikėsi suformuotos jurisprudencijos, kurioje sąvokos „aplinkybės, kurių nebuvo galima numatyti“ ir „*force majeure*“ nėra atskiriamos. Be to, ji atkreipia dėmesį, kad siauras Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnio aiškinimas, pagal kurį vien problema, atsiradusi gabenant pašto siuntą, negali būti laikoma aplinkybe, kurios nebuvo galima numatyti, arba *force majeure*, yra neutralus ir nedaro neigiamo poveikio asmenims, kurie geografiškai yra labiau nutolę nuo Teisingumo Teismo.

a) „Aplinkybių, kurių nebuvo galima numatyti, arba force majeure“ *vertinimas pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnį: dvi sąvokos, bet vienas kriterijus*

29. Manau, kad abi šalys pateikė pagrįstų argumentų.

30. Kaip teisingai pabrėžė Komisija, Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, susijusioje su galimybe netaikyti senaties termino pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnį, nėra daromas aiškus skirtumas tarp sąvokų „aplinkybės, kurių nebuvo galima numatyti“ ir „*force majeure*“. Jurisprudencijoje tos sąvokos dažnai susiejamos ir nagrinėjamos pagal identiškus kriterijus nepateikiant papildomų paaiškinimų apie jų galimus skirtumus.

31. Teisingumo Teismo jurisprudencijos, susijusios su procesiniams terminams taikomomis išimtimis, ištakas galima atsekti žemės ūkio reglamentavimo srities jurisprudencijoje dėl *force majeure*[15]. Pirmiausia reikšminga jurisprudencija, kildinama iš bylos *Busseni*[16], nes toje jurisprudencijoje sąvoka *force majeure* apibrėžiama kaip apimanti „neįprastas aplinkybes, kurios neleidžia atlikti atitinkamo veiksmo. Net jei nėra prielaidos, kad veiksmo absoliučiai neįmanoma atlikti, vis dėlto kalbama apie neįprastus sunkumus, nepriklausančius nuo atitinkamo asmens valios ir matomai neišvengiamus net tuomet, kai imamasi visų reikalingų priemonių.“[17]

15 Žr., pavyzdžiui, 1968 m. liepos 11 d. Sprendimą *Schwarzwaldmilch*, 4/68, EU:C:1968:41, p. 385; 1970 m. gruodžio 17 d. Sprendimo *Internationale Handelsgesellschaft*, 11/70, EU:C:1970:114, 24 punktą ir 1974 m. sausio 30 d. Sprendimo *Kampffmeyer*, 158/73, EU:C:1974:8, 8 punktą.

16 1984 m. vasario 9 d. Sprendimas *Acciaierie e Ferriere Busseni / Komisija*, 284/82, EU:C:1984:47.

17 1984 m. vasario 9 d. Sprendimo *Acciaierie e Ferriere Busseni / Komisija*, 284/82, EU:C:1984:47, 11 punktas; 1984 m. gegužės 30 d. Sprendimo *Ferriera Vittoria / Komisija*, 224/83, EU:C:1984:208, 13 punktas ir 1984 m. liepos 12 d. Sprendimo *Ferriera Valsabbia / Komisija*, 209/83, EU:C:1984:274, 21 punktas.

32. Panaši apibrėžtis buvo priimta kalbant apie procesinius terminus; ji apėmė ir „aplinkybes, kurių nebuvo galima numatyti“, ir „*force majeure*“. Iš Teisingumo Teismo sprendimo byloje *Bayer / Komisija* [18] matyti, kad sąvokas „aplinkybės, kurių nebuvo galima numatyti“ ir „*force majeure*“ sudaro po du elementus [19]. Šios sąvokos apima objektyvų elementą, susijusį su neįprastomis aplinkybėmis, kurios nepriklauso nuo šalies, ir subjektyvų elementą, susijusį su jos pareiga apsisaugoti nuo neįprasto įvykio padarinių imantis tinkamų priemonių, nesukeliančių jai pernelyg didelių nuostolių. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas paaiškino, kad norėdama remtis aplinkybėmis, kurių nebuvo galima numatyti, arba *force majeure*, šalis turi rūpestingai stebėti pradėto proceso eigą ir elgtis ypač rūpestingai, kad būtų laikomasi nustatytų terminų [20].

33. Nors, kiek žinau, Teisingumo Teismas niekada nepabrėžė aiškaus skirtumo tarp šių dviejų sąvokų, atrodo logiška manyti, kad jų taikymo sritis nėra visiškai tokia pati.

34. Kaip šias sąvokas reikia suprasti ES teismų nagrinėjamose bylose?

35. Šiuo klausimu teigčiau, kad *force majeure* (*vis major*) apima mažiau ekstremalių reiškinių (arba „actus Dei“). Tie reiškiniai bet kokiu atveju apimtų gaivalines nelaimes, kaip antai didelius potvynius, žemės drebėjimus ir uraganus, tačiau gali apimti ir kitas, pirmiausia neišvengiamas (žmogaus sukeltas) aplinkybes [21]. Todėl, mano nuomone, sąvoka *force majeure* taikoma išorinei jėgai, kuri trukdo šaliai įvykdyti įsipareigojimą ir neleidžia tai šaliai pasirinkti alternatyvaus veikimo būdo (pavyzdžiui, taip atsitiktų, jei oro paštu siųsta siunta nebūtų pristatyta, nes ją gabenantis lėktuvas nukrito į vandenyną).

36. Kita vertus, sąvoka „aplinkybės, kurių nebuvo galima numatyti“ man atrodo lankstesnė. Ji gali apimti daugiau aplinkybių, kurioms netaikoma sąvoka „*force majeure*“. Toms aplinkybėms gali būti priskiriamos bet kokios neįprastos aplinkybės, kaip antai techniniai sutrikimai, elektros energijos tiekimo pertrūkiai ar ryšio sistemų sutrikimai.

37. Šių sąvokų apibrėžimas viena kitos atžvilgiu kažkiek priklauso nuo asmeninio vertinimo, jos netgi gali iš dalies sutapti. Vis dėlto nėra skirtumo, kaip nubrėšime skiriamąją liniją tarp šių dviejų sąvokų, nes akivaizdu, kad jos yra glaudžiai susijusios ir žymi ypatingas aplinkybes, kurioms susiklosčius galima taikyti nuo procesinių terminų taikymo nukrypti leidžiančias nuostatas, nors kitais atvejais tie terminai aiškinami siaurai. Iš tiesų griežtas terminų taikymas iš principo būtinas siekiant užtikrinti teisinį saugumą ir išvengti bet kokios diskriminacijos ar savivalės vykdant teisingumą [22].

38. Tačiau taip pat reikėtų pabrėžti, kad teisės aktų leidėjai nusprendė palikti šio esminio procedūrinio principo išimtį nustatydami taisyklę, kuri leidžia nukrypti nuo tokių terminų. Remiantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsniu, *ir* dėl aplinkybių, kurių nebuvo galima numatyti, *ir* dėl *force majeure* galima nukrypti nuo tų terminų.

18 1994 m. gruodžio 15 d. Sprendimas *Bayer* / *Komisija*, C-195/91 P, EU:C:1994:412.

19 Tą jau buvo įrodęs generalinis advokatas F. Capotorti, kalbėdamas apie sąvoką *force majeure*. Žr. generalinio advokato F. Capotorti išvadas byloje *Milch-, Fett- und Eierkontor*, 42/79, nepaskelbta Rink., EU:C:1979:259, p. 3723, ir sujungtose bylose *Ferriera Valsabbia ir kt.* / *Komisija*, 154/78, 205/78, 206/78, 226/78–228/78, 263/78, 264/78, 31/79, 39/79, 83/79 ir 85/79, nepaskelbtos Rink., EU:C:1979:275, p. 1067.

20 Būtent 1994 m. gruodžio 15 d. Sprendimo *Bayer* / *Komisija*, C-195/91 P, EU:C:1994:412, 32 punktas; 2011 m. rugsėjo 22 d. Sprendimo *Bell & Ross / VRDT*, C-426/10 P, EU:C:2011:612, 48 punktas. Dar žr. 2013 m. balandžio 23 d. Sprendimo *Gbagbo ir kt.* / *Taryba*, C-478/11 P–C-482/11 P, EU:C:2013:258, 72 punktą ir 2007 m. lapkričio 8 d. Nutarties *Belgija* / *Komisija*, C-242/07 P, EU:C:2007:672, 17 punktą.

21 Atrodo, kad teismas karą linkęs priskirti prie *force majeure* atvejo, o ne prie aplinkybės, kurios nebuvo galima numatyti. Šiuo atveju žr. 2013 m. balandžio 23 d. Sprendimo *Gbagbo ir kt. / Taryba*, C-478/11 P–C-482/11 P, EU:C:2013:258, 72 punktą.

22 2013 m. balandžio 23 d. Sprendimo *Gbagbo ir kt. / Taryba*, C-478/11 P–C-482/11 P, EU:C:2013:258, 71 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija. Dar žr. 1998 m. gegužės 7 d. Nutarties *Airija* / *Komisija*, C-239/97, EU:C:1998:213, 7 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją.

39. Mano nuomone, sprendimas įtraukti abi sąvokas į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnį laikytinas aiškiu įrodymu, kad teisės aktų leidėjai neketino pernelyg susiaurinti aplinkybių, patenkančių į 45 straipsnio taikymo sritį, sąrašo. Toks pasirinkimas taip pat akivaizdžiai rodo, kad teisės aktų leidėjai norėjo parengti ne išsamų aplinkybių, kuriomis galima remtis nukrypstant nuo procesinių terminų, sąrašą, bet lanksčią taisyklę, kurią galima taikyti konkrečios bylos aplinkybėms.

40. Mano nuomone, Teisingumo Teismo taikomas kriterijus, kuriuo remiantis nustatoma, ar susiklostė aplinkybės, kurių nebuvo galima numatyti, arba atsirado *force majeure*, atspindi tokį pasirinkimą. Nors galima sutikti, kad Teisingumo Teismas ne kartą yra nusprendęs, jog nuo procesinių terminų taikymo galima nukrypti tik visiškai išimtinėmis aplinkybėmis[23], remdamasis minėtu kriterijumi Teisingumo Teismas gali kiekvienoje konkrečioje byloje, atsižvelgdamas į bylos ypatybes, lanksčiai spręsti, ar terminas praleistas dėl įvykio, kurio šalis negalėjo pagrįstai numatyti ir todėl negalėjo jo išvengti be per didelių nuostolių.

41. Todėl, kaip suprantu Teisingumo Teismo jurisprudenciją, klausimą, ar susiklostė „aplinkybės, kurių nebuvo galima numatyti, arba atsirado *force majeure*“, reikėtų svarstyti bendrai kaip konceptualų bloką, remiantis tuo pačiu kriterijumi, kuris akcentuoja iš atitinkamos šalies reikalaujamo veiksmo siekiant nepraleisti termino pagrįstumą: kiekvienu atskiru atveju patvirtinant, kad, pirma, procesinių taisyklių nebuvo laikomasi dėl neįprastų aplinkybių, nesusijusių su atitinkama šalimi, ir, antra, atitinkama šalis ėmėsi veiksmų neįprasto įvykio pasekmėms išvengti nepatirdama per didelių nuostolių.

42. Tokiais atvejais neišvengiamai reikalaujama aplinkybių įvertinimo, todėl atsakymas į klausimą, pirma, kas galėtų būti neįprastas įvykis ir, antra, kokie veiksmai tinkami to įvykio neigiamoms pasekmėms išvengti, priklausys nuo kiekvienos bylos ypatybių.

43. Tačiau iš esmės taikant šį palyginti lankstų kriterijų įmanoma užtikrinti šalių lygiateisiškumą tokiomis aplinkybėmis, kuriomis griežtas procesinių terminų taikymas sudarytų proceso šalims nelygias galimybes.

b) Teisės klaida skundžiamoje nutartyje

44. Skundžiamoje nutartyje Bendrasis Teismas taikė griežtesnį kriterijų nei taikomas suformuotoje Teisingumo Teismo jurisprudencijoje. Atmesdamas galimybę, kad šioje byloje susiklostė aplinkybės, kurių nebuvo galima numatyti, arba atsirado *force majeure*, Bendrasis Teismas vertino, ar terminas praleistas dėl įvykio, kurio nebuvo galima išvengti[24].

45. Iš tiesų, nors skundžiamoje nutartyje Bendrasis Teismas pakartojo kriterijų, taikytą Sprendime *Bayer / Komisija*, jis konstatavo, kad aplinkybių, kurių nebuvo galima numatyti, arba *force majeure* pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnį gali atsirasti tik tuomet, kai aptariamo įvykio negalima išvengti ir kai jis yra lemiama priežastis, dėl kurios šalis praleido numatytą terminą (toliau – neišvengiamumo reikalavimas)[25]. Jis taip pat konstatavo, kad vien per ilga pašto siuntos gabenimo trukmė negali būti laikoma aplinkybe, kurios nebuvo galima numatyti, arba *force majeure*, nebent atsirado kitų konkrečių aplinkybių, kaip antai streikas, administravimo sutrikimai ar gaivalinė nelaimė[26].

23 2016 m. gruodžio 14 d. Sprendimo *SV Capital / EBA*, C-577/15 P, EU:C:2016:947, 56 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija ir 2011 m. rugsėjo 22 d. Sprendimo *Bell & Ross / VRDT*, C-426/10 P, EU:C:2011:612, 43 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija.

24 Skundžiamos nutarties 25–27 punktai.

25 Skundžiamos nutarties 19 punktas.

26 Skundžiamos nutarties 21 punktas.

46. Kaip minėta, pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją reikalaujama, kad, pirma, senaties terminas sueitų dėl išorinio ir neįprasto įvykio, nesusijusio su atitinkama šalimi (objektyvus elementas). Antra, šalys turi imtis tinkamų priemonių, kad apsisaugotų nuo neįprastų įvykių pasekmių, tačiau nereikalaujama, kad stengdamosi nepraleisti termino šalys patirtų per didelių nuostolių. Todėl šalys turi rūpestingai stebėti „pradėto proceso eigą“ ir elgtis ypač rūpestingai, kad būtų laikomasi nustatytų terminų (subjektyvus elementas) [27].

47. Tačiau joje nereikalaujama, kad neįprasto įvykio nebūtų buvę galima išvengti. Taikant tokį papildomą reikalavimą būtų labai susiaurinama Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnio taikymo sritis ir į ją patektų tik tokios situacijos, kuriose būtų neįmanoma arba beveik neįmanoma imtis veiksmų.

48. Kaip pabrėžia Komisija, tiesa, kad Teisingumo Teismas, atrodo, bent vieną kartą pritarė požiūriui, kurį skundžiamoje nutartyje taikė Bendrasis Teismas. Taip atsitiko Teisingumo Teismo nutartyje byloje *Faktor B. i W. Gęsina* [28]. Toje nutartyje Teisingumo Teismas patvirtino Bendrojo Teismo vertinimą, kad remiantis neišvengiamumo reikalavimu nesusiklostė aplinkybės, kurių nebuvo galima numatyti, ar neatsirado *force majeure* [29]. Kaip ir šioje byloje, buvo keliamas klausimas, ar dėl pernelyg vėlai pristatytos pašto siuntos (iš Lenkijos į Liuksemburgą) ieškovė galėjo teigti, kad susiklostė aplinkybės, kurių nebuvo galima numatyti, arba atsirado *force majeure*, kaip tai suprantama pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnį [30].

49. Atrodo, kad ši nutartis (kaip ir skundžiama nutartis) priimta nesilaikant suformuotos jurisprudencijos. Tai galima teigti atsižvelgiant į aplinkybę, kad Teisingumo Teismas patvirtino Bendrojo Teismo taikytą neišvengiamumo reikalavimą.

50. Nereikia pamiršti, kad šalys, laikydamosi Bendrojo Teismo procedūros reglamento 72 straipsnio, taikytino šiai bylai, gali pateikti šio teismo kanceliarijai procesinius dokumentus popierine forma. Pagal tas taisykles šalys vis dar galėjo naudotis ta galimybe, nors egzistavo *e-Curia* – sistema, leidžianti šalims pateikti procesinius dokumentus elektroniniu būdu [31].

51. Šiomis aplinkybėmis taip pat verta paminėti Bendrojo Teismo praktines vykdymo nuostatas ir Teisingumo Teismo praktinius nurodymus. Šiose nuostatose konkrečiai numatyta galimybė šaliai siųsti procesinius dokumentus paštu [32]. Tokiu atveju konstatuojama, kad siekdama užtikrinti, jog bus atsižvelgta į telefaksu išsiųstą kopiją kaip į įrodymą, kad laikomasi termino, šalis turi nedelsdama išsiųsti pasirašytą originalą, tuojau pat po išsiuntimo telefaksu [33].

52. Tačiau neišvengiamumo reikalavimas, kurį taiko Bendrasis Teismas, reiškia, kad neįprastas pašto siuntos vėlavimas automatiškai nepatenka į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnio taikymo sritį.

27 1994 m. gruodžio 15 d. Sprendimo *Bayer* / *Komisija*, C-195/91 P, EU:C:1994:412, 32 punktas.

28 2014 m. rugsėjo 30 d. Teisingumo Teismo nutartis *Faktor B. i W. Gęsina* / *Komisija*, C-138/14 P, nepaskelbta Rink., EU:C:2014:2256.

29 Ten pat, 19 ir 20 punktai.

30 Ten pat, 10 ir 11 punktai.

31 Žr. Bendrojo Teismo procedūros reglamento 74 straipsnį ir 2011 m. rugsėjo 14 d. Bendrojo Teismo sprendimą dėl procesinių dokumentų pateikimo ir įteikimo per taikomąją programą *e-Curia* (OL C 289, 2011, p. 9). Nuo 2018 m. gruodžio 1 d. vykstant procesui Bendrajame Teisme privaloma naudotis *e-Curia*.

32 Pirmiausia žr. Bendrojo Teismo praktinių vykdymo nuostatų 79–81 punktus ir Teisingumo Teismo praktinių nurodymų 42 ir 43 punktus.

33 Jei dokumentai pateikiami tik paštu, Teisingumo Teismas rekomenduoja naudotis skubaus pristatymo paslauga arba siųsti registruotu paštu. Tokios rekomendacijos neteikiamos šalims, kurios pageidauja naudotis telefaksu arba el. paštu pagal Bendrojo Teismo procedūros reglamento 73 straipsnio 3 dalį.

53. Ne visos šalys gali asmeniškai pateikti ES teismams procedūrinius dokumentus nepatirdamos per didelių nuostolių. Be to, kadangi pagal šioje byloje taikytiną Bendrojo Teismo procedūros reglamentą aiškiai leidžiama šalims pateikti procedūrinius dokumentus popierine versija, manau, kad kategoriškai atmetant pašto siuntos vėlavimą būtų prieštaraujama tiek Teisingumo Teismo jurisprudencijai, tiek Bendrojo Teismo procedūros reglamentui.

54. Todėl manau, kad skundžiamoje nutartyje padaryta teisės klaida.

55. Tačiau tai nustačius, vis dėlto reikėtų konkrečiau išnagrinėti, kaip turėtų būti vertinamas aplinkybių, kurių nebuvo galima numatyti, ir *force majeure* atsiradimas remiantis jurisprudencijoje nustatytais kriterijais.

c) Vertinimo pobūdis ir veiksniai, į kuriuos reikia atkreipti dėmesį vertinant, ar šalis veikė pakankamai rūpestingai

56. Nelengva atsakyti į šį klausimą remiantis Teisingumo Teismo jurisprudencija. Pirmiausia todėl, kad aplinkybių, kuriomis remiasi šalys, nurodydamos, jog susiklostė aplinkybės, kurių nebuvo galima numatyti, arba atsirado *force majeure*, vertinimas remiantis byloje *Bayer / Komisija* nustatytais kriterijais galiausiai priklauso nuo papildomų sąlygų.

57. Tačiau reikia nepamiršti, kad faktas, jog susiklostė aplinkybės, pateisinančios nukrypimą nuo procesinių terminų, bus vertinamas remiantis elementais, kuriuos nurodė šalis pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnį: remiantis šia nuostata, ši šalis turi įrodyti, kad susiklostė aplinkybės, kurių nebuvo galima numatyti, ar atsirado *force majeure*. Vadinasi, ši šalis turi įrodyti, kad a) atsirado su ja nesusijęs neįprastas įvykis (objektyvus elementas) ir b) ji ėmėsi visų pagristų priemonių, kad terminas nebūtų praleistas (subjektyvus elementas).

58. Kaip nurodyta anksčiau, remiantis mano pateiktu jurisprudencijos aiškinimu, neįprastas vėlavimas pristatyti pašto siuntą neturėtų būti iš karto pašalintas iš Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnio taikymo srities. Šiandien prielaida, kad laiškas turėtų, bent iš principo, pasiekti bet kurį tašką Europoje per 10 dienų, atrodo visiškai pagrįsta. Iš tiesų, pristatymo trukmė, kuri viršija papildomas 10 dienų, numatytų dėl pristatymo Procedūros reglamento 73 straipsnio 3 dalyje, mano nuomone, gali būti priskirta prie neįprastų įvykių (nesusijusių su atitinkama šalimi)[34].

59. Todėl, siekiant tenkinti objektyviam elementui keliamus reikalavimus (a), šaliai turėtų pakakti įrodymo, kad numatyto termino nesilaikyta dėl *neįprasto* pašto siuntos vėlavimo. Tokiu atveju nereikėtų įrodyti, kad šį vėlavimą sukėlė ypatinga aplinkybė, kaip antai streikas, gaivalinė nelaimė ar administravimo sutrikimas[35].

60. Vis dėlto patirtis rodo, kad pristatymo laikas gali būti skirtingas ir kartais pašto siuntos (netgi smarkiai) vėluoja. Todėl nustatant, ar objektyviam elementui keliami reikalavimai yra tenkinami, reikia tinkamai atsižvelgti į tai, ar vėlavimas yra neįprastas atitinkamomis aplinkybėmis, pirmiausia atsižvelgiant į tokius veiksnius kaip atstumas, metų laikas ir pan.

61. Kai nustatoma, kad vėlavimas buvo neįprastas konkrečiomis bylos aplinkybėmis, dar reikia išsiaiškinti, ar šalis ėmėsi pagrįstų veiksmų, kad nustatytas terminas nebūtų praleistas.

34 Iš 1997 m. gruodžio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 97/67/EB dėl Bendrijos pašto paslaugų vidaus rinkos plėtros bendrųjų taisyklių ir paslaugų kokybės gerinimo (OL L 15, 1998, p. 14; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 3 t., p. 71) priedo galima matyti, kad 97 proc. tarpvalstybinių siuntų turėtų būti pristatytos per penkias darbo dienas nuo išsiuntimo.

35 Skundžiamos nutarties 27 punktas.

62. Nustatant, ar tenkinami subjektyviam elementui keliami reikalavimai (b), reikia atsižvelgti į daug veiksnių.

63. Pirma, svarbu nustatyti, *kada* pasirašytas ieškinio originalas buvo pateiktas pašto tarnybai. Mano nuomone, rūpestingą elgesį galima pagrįsti faktu, kad laikomasi Bendrojo Teismo praktinių vykdymo nuostatų 80 punkto – t. y. originalas buvo išsiųstas nedelsiant, tą pačią dieną, kai kopija buvo išsiųsta telefaksu, arba vėliausiai kitą dieną [36].

64. Antra, iš šalies neturi būti reikalaujama naudotis brangiausiomis siūlomomis tarptautinio pristatymo paslaugomis, jei ne tokia brangia operatoriaus paslauga iš principo užtikrinama, kad pasirašytas originalas bus pristatytas į Bendrojo Teismo kanceliariją per numatytą laikotarpį [37]. Tačiau, kadangi kartais paštas vėluoja, šalis, kuri nusprendžia siųsti procesinį dokumentą paštu, o ne naudotis *e-Curia*, mano nuomone, turi imtis atsargumo priemonių, kurių galima pagrįstai tikėtis iš rūpestingo asmens. Todėl, atsižvelgiant į aplinkybes (pavyzdžiui, kai paslaugos teikėjas garsėja kaip nepatikimas arba kai terminas baigiasi maždaug valstybinių švenčių laikotarpiu), rūpestingumas gali pasireikšti tuo, kad pasirašytas originalas siunčiamas per kurjerio paslaugas teikiančią įmonę, naudojantis skubaus pristatymo paslauga arba bent jau registruotu paštu.

65. Ar tai jau visos šalies pareigos?

66. Aš taip nemanau. Tiesa, kai siunta perduodama pašto paslaugų teikėjui išsiųsti, siuntėjas nebegali veiksmingai kontroliuoti siuntos. Tačiau reikėtų pabrėžti, kad siunčiant procesinius dokumentus paštu gali kilti pavojus, susijęs su vėlavimu, kurio šalis galėtų išvengti naudodamasi *e-Curia* [38].

67. Todėl, mano nuomone, šalis, kuri pasirinko Bendrojo Teismo procedūros reglamento 73 straipsnio 3 dalyje numatytą galimybę, privalo sekti siuntą, bent *stengtis* užkirsti kelią materializuotis tam pavojui. Iš tiesų šalis turi rūpestingai stebėti „pradėto proceso eigą“ ir elgtis ypač rūpestingai, kad būtų laikomasi nustatyto termino [39].

68. Bet ką, konkrečiau tariant, ši pareiga reiškia šiomis aplinkybėmis?

69. Kai yra siuntos sekimo kodas, šalis privalo atidžiai ir reguliariai kontroliuoti siuntimo eigą, kol dokumentas bus tinkamai pristatytas į Bendrojo Teismo kanceliariją. Kai siuntos sekti negalima, šalis turėtų susisiekti su kanceliarija (likus pakankamai laiko iki sueinant numatytam senaties terminui), kad galėtų patikrinti, ar pasirašytas originalas buvo pristatytas laiku [40]. Jei pasirodo, kad siunta vėluoja, šalis vis dar gali bandyti laikytis numatyto termino, aktyviai stengdamasi nustatyti siuntos vietą, kreipdamasi į atitinkamą pašto paslaugų teikėją, ir, jei kitos priemonės nepasiteisina, vietoj ankstesnio pamesto originalo siųsdama (arba atnešdama, jei įmanoma) į kanceliariją ieškinio egzempliorių su nauju parašu [41].

70. Imdamasi šių veiksmų atitinkama šalis gali įrodyti, kad veikė rūpestingai, tačiau nepatirdama per didelių nuostolių. Tokiu atveju neverta aiškintis, ar yra realių galimybių nepraleisti termino.

36 Panašiu aspektu žr. 1998 m. gegužės 7 d. Nutarties *Airija / Komisija*, C-239/97, EU:C:1998:213, 9 punktą ir 2005 m. sausio 18 d. Nutarties *Zuazaga Meabe / VRDT*, C-325/03 P, EU:C:2005:28, 26 punktą.

37 Šiuo požiūriu žr. 2015 m. sausio 14 d. Sprendimo *Abdulrahim / Taryba ir Komisija*, T-127/09 RENV, EU:T:2015:4, 47 punktą ir 2017 m. birželio 21 d. Sprendimo *City Train / EUIPO (CityTrain)*, T-699/15, nepaskelbto Rink., EU:T:2017:409, 15 punktą.

38 Jei naudojamasi *e-Curia*, siuntėjas iš karto gauna gavimo patvirtinimą, kai dokumentai tinkamai perduodami ES teismams.

39 Būtent 1994 m. gruodžio 15 d. Sprendimo *Bayer / Komisija*, C-195/91 P, EU:C:1994:412, 32 punktas ir 2011 m. rugsėjo 22 d. Sprendimo *Bell & Ross / VRDT*, C-426/10 P, EU:C:2011:612, 48 punktas. Dar žr. 2007 m. lapkričio 8 d. Nutarties *Belgija / Komisija*, C-242/07 P, EU:C:2007:672, 17 punktą.

40 Dėl kito požiūrio žr. 2015 m. sausio 14 d. Sprendimo *Abdulrahim / Taryba ir Komisija*, T-127/09 RENV, EU:T:2015:4, 50 punktą.

41 Žr. 2015 m. sausio 14 d. Sprendimo *Abdulrahim / Taryba ir Komisija*, T-127/09 RENV, EU:T:2015:4, 52 punktą.

71. Galiausiai tokiomis aplinkybėmis, kai šalis nusprendė pasinaudoti galimybe, numatyta Bendrojo Teismo procedūros reglamento 73 straipsnio 3 dalyje, siekdama, kad jai nebūtų taikomas senaties terminas pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnį, ji turi įrodyti, kad veikė rūpestingai ir ėmėsi visų pagrįstų priemonių, kad terminas nebūtų praleistas. Vadinasi, šalis turi įrodyti, kad pasirašytas originalas buvo išsiųstas nedelsiant po to, kai kopija buvo perduota telefaksu; kad originalas buvo išsiųstas paštu, kuris atrodė tinkamas užtikrinti, jog pasirašytas ieškinio originalas bus perduotas Bendrojo Teismo kanceliarijai per numatytą laikotarpį; ir kad ji tinkamai stebėjo siuntos gabenimo eigą, o kai vykdant stebėjimą buvo nustatytas vėlavimas, šalis stengėsi nepraleisti numatyto termino.

d) Tarpinė išvada

72. Skundžiamoje nutartyje Bendrasis Teismas pirmiausia konstatavo, kad šaliai gali būti netaikomas senaties terminas tik tokiu atveju, kai nustatyto termino nesilaikyta dėl įvykio, kurio nebuvo galima išvengti. Taip elgdamasis Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą.

73. Tačiau šioje byloje nebūtina dėl šios klaidos panaikinti skundžiamo sprendimo. Iš suformuotos jurisprudencijos matyti, kad jeigu Bendrojo Teismo sprendimo motyvais pažeidžiama ES teisė, tačiau to sprendimo rezoliucinė dalis pasirodo pagrįsta dėl kitų teisinių motyvų, dėl tokios klaidos šis sprendimas negali būti panaikintas, o reikia pakeisti motyvus [42].

74. Bendrasis Teismas vėliau išnagrinėjo priemones, kurių ėmėsi RF, siekdama nepraleisti termino, todėl nustatyta teisės klaida nedaro poveikio skundžiamos nutarties rezoliucinei daliai.

75. Iš skundžiamos nutarties matyti, kad RF pasirašytą originalą išsiuntė iš karto po to, kai originalo kopija buvo telefaksu perduota Bendrajam Teismui (tą pačią dieną), be to, ji išsiuntė originalą registruotu paštu ir naudodamasi operatoriaus, kuris atrodė tinkamas užtikrinti siuntos pristatymą laiku, paslaugomis. Tačiau RF nepateikė jokio kito įrodymo, kad ji stengėsi stebėti siuntos gabenimo eigą ir, kai nustatė vėlavimą, ėmėsi priemonių, kad terminas nebūtų praleistas [43]. Kitaip tariant, Bendrasis Teismas vis dėlto padarė teisingą išvadą, kad RF nebuvo pakankamai rūpestinga siekdama nepraleisti numatyto termino.

76. Todėl darau išvadą, kad reikia pakeisti motyvus ir atmesti argumentą, kad klaidingai aiškindamas Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnį Bendrasis Teismas padarė neteisingą išvadą, jog RF neįrodė, kad susiklostė aplinkybės, kurių nebuvo galima numatyti, arba atsirado *force majeure*.

77. Todėl pirmasis ir antrasis apeliacinio skundo pagrindai turėtų būti atmesti kaip nepagrįsti.

2. Trečiasis apeliacinio skundo pagrindas

78. RF teigia, kad Bendrasis Teismas neteisingai konstatavo, kad apeliantė neįrodė, jog susiklostė aplinkybės, kurių nebuvo galima numatyti, kaip tai suprantama pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnį. Kaip teigė RF, nustatyta, jog susiklostė aplinkybės, kurių nebuvo galima numatyti: ji pateikė ne tik daugiau įrodymų, nei reikalaujama, bet ir apskritai visus jai prieinamus įrodymus.

79. Komisija tvirtina, kad apeliantės argumentai susiję su faktinėmis aplinkybėmis, todėl turėtų būti atmesti kaip nepriimtini.

42 Žr., be kita ko, 2017 m. sausio 26 d. Sprendimo *Zucchetti Rubinetteria* / *Komisija*, C-618/13 P, EU:C:2017:48, 49 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją.

43 Skundžiamos nutarties 26 punktas.

80. Sutinku su Komisija. Pateikiant šį pagrindą iš esmės pakartojami apeliacinio skundo pirmame pagrinde pateikti argumentai, nors ir vien iš faktinės perspektyvos.

81. Nustatyta, kad pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 58 straipsnį ir SESV 256 straipsnį Bendrajam Teismui suteikta išimtinė jurisdikcija nustatyti faktines aplinkybes ir jas įvertinti. Tačiau apeliaciniai skundai Teisingumo Teismui teikiami tik teisės klausimais. Todėl Teisingumo Teismas gali patikrinti šių faktinių aplinkybių teisinį kvalifikavimą ir jomis remiantis Bendrojo Teismo padarytas teisines išvadas [44]. Tačiau faktų ar įrodymų vertinimas iš naujo nėra teisės klausimas, kurį turi tikrinti Teisingumo Teismas. Nebent Bendrajam Teismui pateikti faktai arba įrodymai buvo iškraipyti, tuomet iškraipymas turėtų būti akivaizdžiai matomas iš bylos medžiagos [45].

82. Trečiuoju apeliacinio skundo pagrindu RF aiškiai siekia, kad būtų iš naujo įvertintos faktinės aplinkybės ir įrodymai, pateikti Bendrajam Teismui, tačiau nenurodo, kad jie yra iškraipyti. Vadinasi, apeliacinio skundo trečiąjį pagrindą reikia atmesti kaip nepagrįstą.

3. Ketvirtasis apeliacinio skundo pagrindas

83. RF teigia, kad skundžiamoje nutartyje Bendrasis Teismas pažeidė Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) 1 straipsnį, 6 straipsnio 1 dalį ir 14 straipsnį. Jos nuomone, būdas, kuriuo Bendrasis Teismas aiškino Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnį, apsunkina galimybes kreiptis į ES teismus šalims, kurių gyvenamoji vieta arba buveinė yra toli nuo ES teismų buveinės. Be to, siauru šios nuostatos aiškinimu, kurį taikė Bendrasis Teismas, proceso šalys diskriminuojamos dėl jų gyvenamosios vietos.

84. Komisija pirmiausia teigia, kad šis apeliacinio skundo pagrindas yra nepriimtinas. Jis nepriimtinas dėl to, kad RF remiasi EŽTK, o ne Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje (toliau – Chartija) nustatytomis teisėmis, ir dėl to, kad RF argumentai yra neaiškūs. Bet kuriuo atveju Komisija mano, kad šis apeliacinio skundo pagrindas nepagrįstas.

85. Apeliantė savo dublike paaiškino, kad šiuo pagrindu teigiama, jog pažeidžiamos Chartijos preambulėje išdėstytos nuostatos ir jos 20, 21 bei 47 straipsniai.

86. Tačiau to nepakanka. Apeliaciniame skunde turi būti aiškiai nurodyti sprendimo, kurį prašoma panaikinti, ginčijami elementai, taip pat teisiniai argumentai, kuriais konkrečiai grindžiamas šis prašymas [46].

87. Mano supratimu, šiuo pagrindu pirmiausia teigiama, kad Bendrojo Teismo taikomu Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnio aiškinimu diskriminuojama šalis, kaip antai RF, kurios buveinė nėra arti ES teismų. Šiuo atveju remiamasi skundžiama nutartimi, pagal kurią šalis, pageidaujanti pasinaudoti Bendrojo Teismo procedūros reglamento 73 straipsnio 3 dalyje nustatyta galimybe, t. y. perduodama procesinius dokumentus Bendrajam Teismui pasinaudoti telefaksu ir paštu, negali pateisinti praleisto termino neįprastu pašto siuntos vėlavimu. Todėl norėdama tikrai nepraleisti termino RF negali naudotis galimybe, numatyta Procedūros reglamento 73 straipsnio 3 dalyje. Tokiu atveju ji turi išsiųsti ieškinį paštu likus pakankamai daug laiko iki numatyto dviejų mėnesių termino pabaigos (dar pridedama galimybė pratęsti terminą 10 dienų pagal Bendrojo Teismo procedūros reglamento 60 straipsnį dėl nuotolio).

44 Žr., be kita ko, 2018 m. liepos 25 d. Sprendimo *Komisija / Ispanija ir kt.*, C-128/16 P, EU:C:2018:591, 31 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją.

45 Žr., pvz., 2018 m. rugsėjo 6 d. Sprendimo *Klein / Komisija*, C-346/17 P, EU:C:2018:679, 124–126 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją.

46 Žr., be kita ko, 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Agria Polska ir kt. / Komisija*, C-373/17 P, EU:C:2018:756, 33 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją.

88. Galiu suprasti RF argumentą. Tačiau negaliu ignoruoti fakto, kad ieškinyje šis pagrindas nėra pakankamai išplėtotas ir išdėstytas bendromis frazėmis nuosekliai neišdėstant teisinių argumentų, kuriais būtų pagrįsti pateikti reikalavimai. Paprasčiausiai šiems argumentams trūksta tikslumo.

89. Kadangi ne Teisingumo Teismas turi išplėtoti ar papildyti apeliantės argumentus, kad būtų galima priimti sprendimą dėl bylos esmės, aš siūlyčiau Teisingumo Teismui pripažinti šį pagrindą nepriimtinu. RF pirmiausia nenurodė teisiniu požiūriu tinkamo lyginamojo kriterijaus dėl diskriminacijos, kuri tariamai įtvirtinta skundžiamoje nutartyje, ir nepaaiškino, kaip būtų galima aiškinti apeliacinį skundą, kad būtų nustatytas teisės kreiptis į teismą pagal Chartijos 47 straipsnį pažeidimas.

90. Taigi ketvirtąjį pagrindą reikėtų atmesti kaip nepriimtiną.

B. Vertinimo pasekmės

91. Jau padariau išvadą, kad Bendrasis Teismas taikė neteisingus kriterijus nuspręsdamas, kad neįrodyta, jog susiklostė aplinkybės, kurių nebuvo galima numatyti, arba atsirado *force majeure*, kaip tai suprantama pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 45 straipsnį. Vis dėlto dėl pirmiau išdėstytų priežasčių manau, kad dėl šios teisės klaidos nėra būtina panaikinti skundžiamos nutarties.

92. Todėl visą apeliacinį skundą reikia atmesti.

V. Bylinėjimosi išlaidos

93. Pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 138 straipsnio 1 dalį pralaimėjusiai šaliai nurodoma padengti bylinėjimosi išlaidas, jei laimėjusi šalis to reikalavo.

94. Jeigu Teisingumo Teismas pritars mano pateiktam apeliacinio skundo vertinimui, pagal Procedūros reglamento 137, 138 ir 184 straipsnius RF turėtų padengti bylinėjimosi pirmosios instancijos ir apeliacinės instancijos teismuose išlaidas.

VI. Išvada

95. Remdamasis šiais motyvais, siūlau Teisingumo Teismui nuspręsti taip:

– atmesti apeliacinį skundą,

– priteisti iš RF bylinėjimosi išlaidas.